

Lärarhandledning

Ester Tagg och den flygande holländaren

Författare: Linn Åslund

Illustratör: Rebecka Helmersson

Rekommenderas för åk 1–3

En handledning av Malin Wedsberg

Introduktion

Den här handledningen innehåller övningar som ska hjälpa dig att få dina elever att utveckla sin läsförståelse, och därmed sin läslust, genom att arbeta med ordförståelse, träna på att använda läsförståelsestrategier och att göra textkopplingar. Här hittar du även lite kul fakta om pirater, piratpyssel och piratlekar om ni vill arbeta vidare med sjörövertemat.

Läsförståelse

Exempel på läsförståelsestrategier kan vara att förutspå handlingen, utreda nya ord och uttryck, ställa frågor till texten, klargöra otydligheter och sammanfatta textinnehåll. Men kom ihåg, det är textens innehåll som är det viktiga, inte själva strategin. Fokus ska ligga på textens innehåll.

Textkopplingar är också ett utvecklande arbetssätt för att göra texten tydlig för eleverna. Under läsningen stannar man upp och jämför texten med andra liknande texter – text till text-koppling, jämför texten med egna erfarenheter – text till mig själv-koppling, jämför texten med världen utanför – text till världen-koppling.

Det är du som pedagog som introducerar och modellerar. Ett exempel på att modellera kan vara att ”tänka högt”, att berätta för eleverna hur Du tänker och känner när ni läser en text. Lärare och klass har en dialog om textens innehåll. Textsamtal ska vara strukturerade och tydliga, alla ska kunna delta på sin nivå.

Läs högt och läs i par, diskutera och reflektera tillsammans! Vikten av gemensam läsning och högläsning kan inte nog betonas. Genom de gemensamma läsupplevelserna får eleverna verktyg som de sedan kan använda i det egna läsandet.

Alla övningar i handledningen delas in i vad man kan göra före läsningen, under läsningen och efter läsningen. Läsförståelsefrågorna är indelade i:

På raderna – svaret står i texten.

Mellan raderna – här handlar det om att kunna dra egna slutsatser och läsa ”mellan raderna”.

Bortom raderna – här tänker man själv vidare och reflekterar över texten.

Läsförståelseövningar hittar du under varje kapitel.

Före läsningen

- Titta tillsammans på bokens omslag. Titta på bilden, läs titeln. Vad tror ni boken kommer att handla om? Be eleverna att motivera sina svar, t. ex. genom att du modellerar och motiverar varför du tycker och tror så eller så eller fråga ”Varför tror du det?” ”Hur tänker du nu?” Vad berättar titeln? Vem är Ester? Vad är en flygande holländare?

På omslaget står det två namn: Linn Åslund och Rebecka Helmersson. Varför står de namnen här? Vilka är de? Mer info om Linn och Rebecka hittar du på <http://www.rabensjogren.se/forfattare/Forfattare/> och <http://www.rabensjogren.se/forfattare/Illustrator/>

Förbered läsningen inför varje kapitel genom att gå igenom svåra ord och uttryck – se nedan under respektive titel.

Under läsningen

Gör textkopplingar. Vid högläsning, stanna upp vid lämpliga tillfällen och gör kopplingar till:

Andra texter: t ex: Påminner det här om något annat vi läst? Berättelser om pirater och sjörövare? Barn som bor på barnhem? Barn som övergivits av sina föräldrar? (Pippi Långstrump, Harry Potter).

Elevernas egna erfarenheter: Även om det inte är direkt vanligt att eleverna har egna erfarenheter av piratliv så kan man hitta motiv från egna miljöer som båtar, kök, skattjakt ...

Världen utanför: Vad får berättelsen oss att tänka på om världen utanför? Vad händer med barn idag som blir ensamma? Finns det pirater?

Läser barnen självständigt, arbeta på samma sätt och diskutera t. ex. efter varje kapitel eller ett stycke i kapitlet som du förutbestämt.

Be eleverna stanna upp i sin läsning om det är något de inte förstår och fråga dig eller en kompis.

Be eleverna ringa in (alternativt skriva dem eller räkna upp handen för att fråga) ord som är svåra att läsa eller förstå och diskutera dem allt eftersom. Be eleverna att prova läsa om en mening eller ett stycke de inte förstod. Titta på bilderna! Här finns mycket att stanna upp, titta på och fundera över. Ställ frågor om sånt som bara finns i bilderna, se nedan under läsförståelsefrågor. Uppmuntra eleverna att försöka hitta monster och varelser som gömmer sig i illustrationerna.

Efter läsningen

Låt eleverna svara på läsförståelsefrågorna, se nedan. Låt eleverna formulera egna frågor. **Diskutera** frågor och svar tillsammans. Många av de öppna frågorna har inga givna svar utan finns där för att väcka tankar och göra reflektioner ihop i klassen och leder också till fortsatta diskussioner. Vid de frågor som passar extra bra att samtala kring och diskutera finns en **röd textrad**.

Låt eleverna sammanfatta texten. Prata tillsammans om hur den började, vad som hände sedan och hur den slutade. Detta kan vara ett enskilt kapitel, men även hela boken när ni läst klart.

Berättelsen

Ester Tagg och Den flygande holländaren handlar om barnhemsflickan Ester Tagg och hennes äventyr på det flygande piratskeppet tillsammans med piratkaptenen Beryll Stålhjärta.

Svåra ord och uttryck

KAPITEL 1 – Det flygande skeppet – gjorde mitt hjärta en volt, artikeln, ökända, besättning, legendariska, galjonsfigurer, propellrar, föreståndarinnan, jordkällaren, lagt till, räkenskaper, naglade fast mig med blicken

KAPITEL 2 – Inlåst – hålla rädslan i schack, plikt, gå nöd på dem, uppsyn, blankt uttryck i ansiktet, tom blick, dunkla, trädgårdsredskap, tumstock, kastade en blick

KAPITEL 3 – En inkräktare ombord – bultande hjärta, hennes blick vandrade långsamt, folkmassan, tumultet, kalabaliken, fördärv,

KAPITEL 4 – Kapten Stålhjärta – hennes ögon gnistrade av ilska, ynkelig, hört på maken, vindarna ligger rätt, kabyssen, strupen snördes samman, inkräktare, urskuldande, snillrik, granskande

KAPITEL 5 – Födelsedagstårtan – för glatta livet, order, kort stubin, gud nåde, desperata, stod ensamt majestät, förvisso, betraktade, hennes blick var tankfull, fantasin skena iväg

KAPITEL 6 – Ett hemligt namn – koj, förbryllade mig, inspektion, polera, värja, bärgat skatten, skrov

KAPITEL 7 – Överenskommelsen – betrakta, tätt i hälarna, kölhalad, skeptiskt, utgå, villkor, mitt hjärta sjönk

KAPITEL 8 – Mot Svartskäggs borg – vindstyrka, lockande, inombords, tidvattnet, bistra, förvisso, ravin, avgrunden

KAPITEL 9 – Genom eld – krängde till, eldstad, symwbolier,

KAPITEL 10 – Genom vatten – tvingade bort tankarna, avtecknade sig, motade bort, passerade, kraftansträngning, strandremsa

KAPITEL 11 – Vägen tillbaka – vattnet kippade i skorna, repat sig, förgäves, riktning, nickade matt, krampaktigt grepp, hjärtat for upp i halsgropen, mödosamt, landgången, ansiktsuttryck

KAPITEL 12 – Amelia Sorgmantel – kände hungern suga i magen, reder sig nog, spände ögonen i, besättningen, heder i kroppen, tappa fattningen, kidnappade, reparera

KAPITEL 13 – Silverskedens barnhem – föröver, utkikens, vetenskap, rejäl, vindby, köl, blicken fäst på mig, snarstucket, levereras, kändes som om jag föll ner i en djup avgrund, förlorad

KAPITEL 14 – Stålhjärtas utbyte – en mörk blick, ta sitt förnuft till fånga, stod i min makt

Läsförståelsefrågor

KAPITEL 1, DET FLYGANDE SKEPPET

Vad heter barnhemmet som Ester bor på? (på raderna)

Varför heter skeppet Den flygande holländaren? (mellan raderna)

På vilka sätt är skeppet på Esters skattkarta och skeppet på bilden i tidningen lika? (på raderna)

Varför vill inte tant Stella att de ska gå och titta på skeppet *Den flygande holländaren*? (mellan raderna)

Titta på bilden s. 15. Beskriv tant Stella och hennes rum.

KAPITEL 2, INLÅST

Vad hände med barnhemsbarnen när de fyllde tio år? (på raderna)

Varför ville tant Stella ha kvar barnen på barnhemmet tills de var tio år? (på raderna)

Varför hade inte Ester försökt att rymma tidigare? Vad gjorde att hon vågade försöka nu? (på raderna)

Ester beskriver fabriksbarnen som livlösa och som om de styrs av en osynlig kraft. Varför är de sådana, tror du? (mellan raderna) **Diskutera tillsammans**

KAPITEL 3, EN INKRÄKTARE OMBORD

Ester vågar inte tänka på vad piraten som vaktar skeppet kan göra med den som försöker smyga ombord. Varför då? (mellan raderna)

Vad är det som Ester har längtat efter länge? (på raderna)

Vad heter piratkaptenen på Den flygande holländaren? (på raderna)

Titta på bilden s. 25. Beskriv skeppet *Den flygande holländaren* och hur

det ser ut runtomkring. Vad gör människorna? Vilken tid ser det ut att vara, nutid eller för länge sen? (bortom raderna)

Varför har Beryll Stålhjärta en flygarluva på huvudet? (mellan raderna)

KAPITEL 4, KAPTEN STÅLHJÄRTA

Varför berättar inte Ester för England om skattkartan? (mellan raderna)

Vad är ”kabyssen” för ett ställe? (på raderna)

Vad menar England när han säger att Ester har skaffat sig en ovän för livet? Vem är ovännen? (mellan raderna)

England reagerar konstigt när han hör att Ester heter Ester Tagg och att hon snart ska fylla tio år. Varför gör han det, tror du? (mellan raderna)

Diskutera tillsammans.

KAPITEL 5, FÖDELSEDAGSTÄRTAN

Varför vill inte England byta bort sitt liv på *Den flygande holländaren*? (på raderna)

Varför tror inte England att de kommer hitta Svartskäggs skatt? (på raderna)

Ester tycker det är skönt att vara i kabyssen med England. Varför känner hon så? Beskriv hur hon tänker. (mellan raderna)

Diskutera tillsammans.

Vad tror du att kapten Stålhjärta tänker göra med Ester? (mellan/bortom raderna)

Varför har aldrig Ester sett en födelsedagstårta? (på raderna)

Tänk dig att du aldrig ätit tårta och nu får smaka på en tårtbit för första gången. Blunda och känn efter, hur känns det? (bortom raderna)

KAPITEL 6, ETT HEMLIGT RUM

Vart ska skeppet *Den flygande holländaren* den här dagen? (på raderna)

Varför stänger England in Ester i skafferiet? (mellan raderna)

Varför vill inte kapten Stålhjärta ha kvar Ester på skeppet? (mellan raderna)

Det här kapitlet heter ”Ett hemligt namn”. Varför heter det så? Varför tror

du att det ska hållas hemligt? (mellan raderna)

Titta på bilden s. 51. Beskriv de olika piraterna.

KAPITEL 7, ÖVERENSKOMMELSEN

Vad serverar England i kajutan? (på raderna)

Hur kommer det sig att Svartskäggs karta är omöjlig att förstå? (på raderna)

Varför kände Ester det som om hennes hjärta skulle stanna när hon såg den andra halvan av kartan? (på raderna)

Varför tro Bess att Ester ljuger om att hon har den andra karthelvan? (mellan raderna)

Varför tror inte Ester att tant Stella kommer gå med på att hon stannar på *Den flygande holländaren*? (på raderna)

KAPITEL 8, MOT SVARTSKÄGGS BORG

Hur ser tecknet på kartan ut, som Bess och Ester ska leta efter? (på raderna)

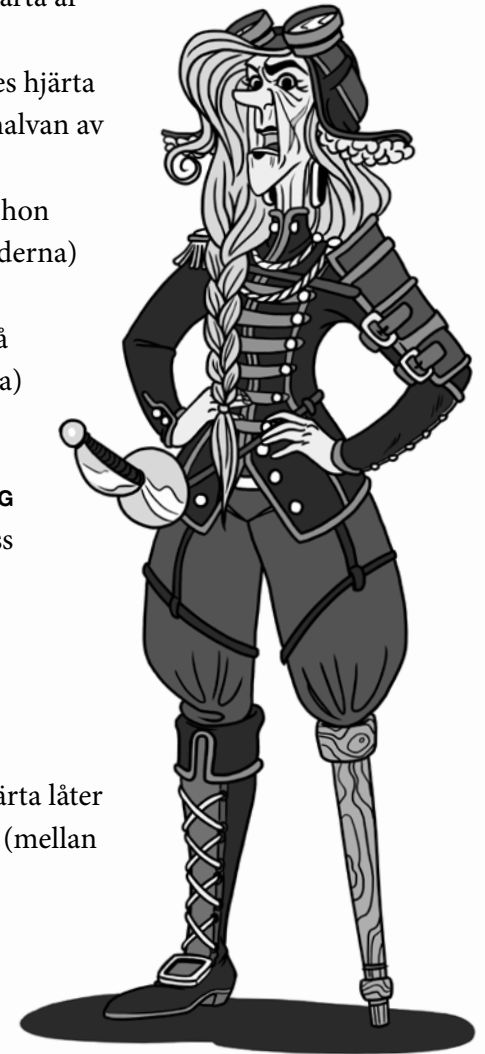
Varför tycker inte Ester om vatten? (på raderna)

Hur lyder Pirathederns första lag? (på raderna)

Hur kommer det sig att kapten Stålhjärta låter Ester följa med och leta efter skatten? (mellan raderna)

Vad tror du kan ha hänt Bess nere i ravinen?

Diskutera tillsammans.

KAPITEL 9, GENOM ELD

På Esters karta står det Genom eld och genom vatten... Vad tror du nu det menas med "Genom eld..."? (mellan raderna)

Vilka två val har Ester när hon står vid den mörka gången? Hur tänker hon när hon bestämmer sig? (på raderna)

Har du någonsin känt att du har flera val, och valt det som kanske inte känns enklast men mest rätt? (bortom raderna)

Diskutera tillsammans.

Vad hatar Ester mer än vatten? (på raderna)

KAPITEL 10, GENOM VATTEN

På Esters karta står det Genom eld och genom vatten... Vad tror du nu det menas med "... genom vatten..."? (mellan raderna)

Varför känns Esters säck på ryggen tyngre när hon är i vattnet? (mellan raderna)

Hur får Ester upp låset på kistan? (på raderna)

Vad är det som gör att Ester får nya krafter när hon nästan är framme vid strandkanten? (mellan raderna)

KAPITEL 11, VÅGEN TILLBAKA

Vad är det som vågen spolar upp på stranden? (på raderna)

Hur löser Ester problemet att komma åt repstegen när de ska komma upp ur grottan? (på raderna)

Var tror du Ester får sin mod ifrån? Hur vågar hon sig ner och leta efter skatten? Hur orkar hon rädda Bess som hon egentligen är ovän med?

Diskutera tillsammans.

KAPITEL 12, AMELIA SORGMANTEL

Vad heter piraten som kapten Stålhjärta tror håller Esters föräldrar fångna?

Varför tror Stålhjärta att den piraten kidnappat dem? (på raderna)

Vilka var det som byggde *Den flygande holländaren*? (på raderna)

Varför hittade kapten Stålhjärta inte den andra halvan av kartan, när hon hittade Ester som bebis? (på raderna)

Var finns Sorgmantel nu? (mellan raderna)

KAPITEL 13, SILVERSKEDENS BARNHEM

Varför tänker Ester att hon vill glömma allt på *Den flygande holländaren* om hon inte får stanna kvar hos piraterna? (på raderna)

Varför heter barnhemmet Silverskeden? (mellan raderna)

Var någonstans landar *Den flygande holländaren*? (på raderna)

Varför tror du att landgången faller ut igen? (mellan raderna) **Diskutera tillsammans.**

KAPITEL 14

Vad får tant Stella att ändra sig och släppa Ester? (på raderna)

Vad menar Bess och Ester när de säger att de räddat varandras liv? (mellan raderna)

Vad tror du händer sen? Kommer Ester någonsin att hitta sina föräldrar? Och hur ska det i så fall gå till?

Diskutera tillsammans.

Fakta om pirater

Pirater, eller sjörövare som vi också kallar dem, var havens fasa från 1500-talet fram till på mitten av 1800-talet. De levde på att röva från skepp som fraktade varor över haven. Det gjorde många pirater rika, särskilt om frakten bestod av guld!

Egentligen var det en piratregel att man inte fick ha kvinnor ombord på piratskeppen. Men det fanns faktiskt fler tjejpirater än Beryll Stålhjärta, Bess och Amelia Sorgmantel! Anne Bonney och Mary Read hette två kvinnor som var sjörövare på 1700-talet. De är de mest kända. En annan populär kvinnlig pirat är Jacquotte Delahaye, som kallas ”back from the dead red”. För att undvika lagen lurade hon alla att hon var död, men blev senare avslöjad på grund av sitt röda hår. En annan är Ching Shih som i början av 1800-talet var ledare för en av de största piratflottorna någonsin.

Beryll och hennes besättning är ju ganska trevliga pirater. Men ofta var sjörövarna grymma. När de attackerade ett skepp fick sjömännen som var ombord välja mellan att själva bli pirater eller att dö. Många har väl hört uttrycket ”gå på plankan”, då tvingades fångarna gå på en plank från båten rakt ut i vattnet. Det är troligtvis en mot. Men kölhalning var tillåtet i Sverige fram till 1755.

I många sjörövarberättelser är piraterna ute och letar efter skatter. Men på riktigt var det inte så vanligt. När piraterna rövade ett skepp på dess frakt, sålde de oftast varorna och fick pengar.

Piraterna använde flaggor för att skrämmas. Sjørövarna hissade sin flagga när de närmade sig ett fartyg de skulle plundra.

Olika sjörövarskepp hade olika flaggor. Den mest kända är Jolly Roger.

Gör er egen piratflagga!

Fakta om Den flygande holländaren

Den flygande holländaren är förmodligen bara en flera hundra år gammal skrädderi, som finns i lite olika versioner. En av dessa berättar om ett skepp från Holland som hamnade i en storm vid Godahoppsudden. Kaptenen svor på att skeppet skulle klara sig, men det sjönk i stormen. Sedan dess har många påstått sig sett ett spökskepp, som fick namnet *Den flygande holländaren* eftersom det såg ut som det flög fram över havet.

Piratilekar

GÅ PÅ PLANKAN

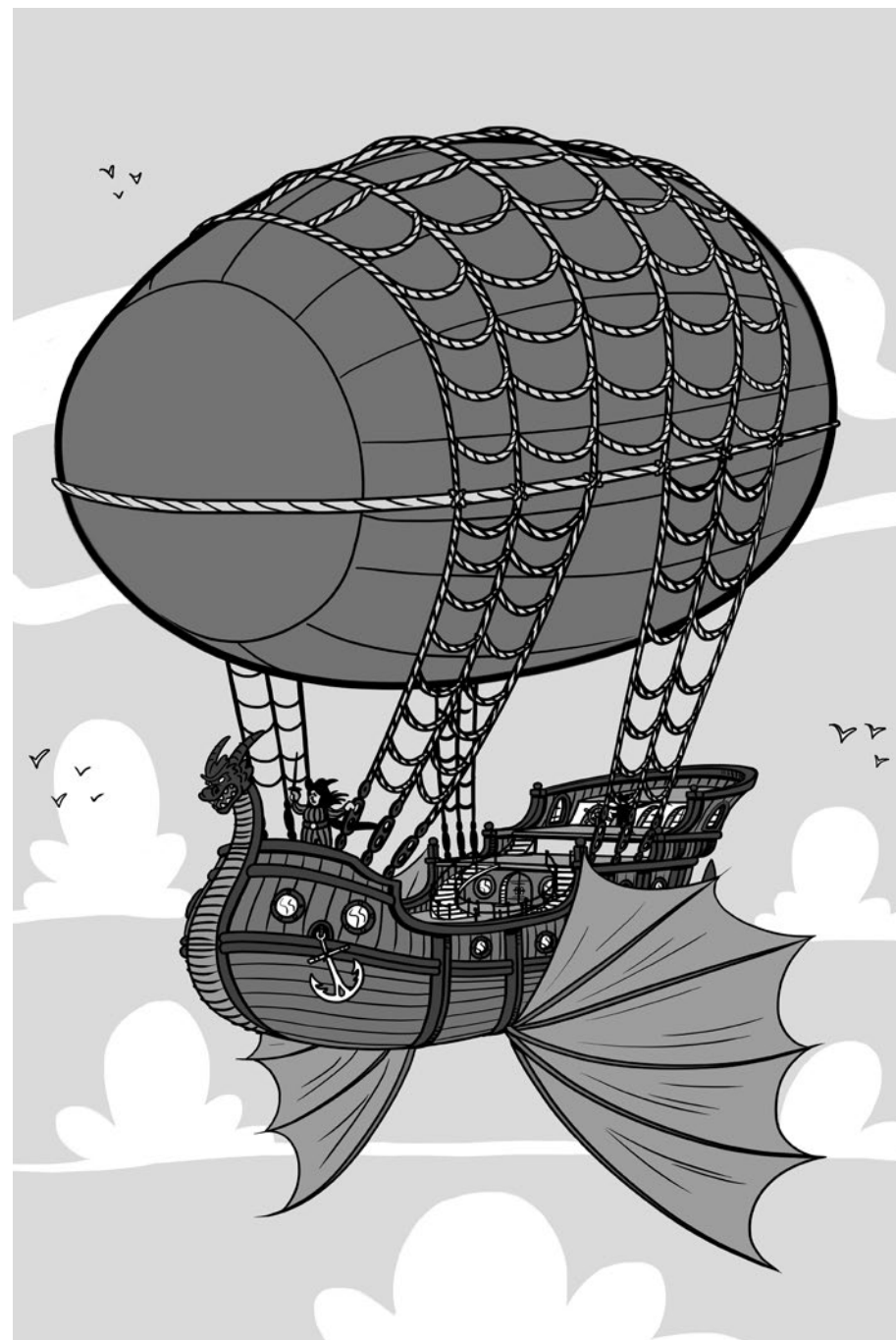
Bra för balansen! Lägg en plankan mellan två stenar eller två hinkar. Barnen får gå på plankan på olika sätt: framåt, bakåt, med ögonbindel, med armarna ut, med raka armar ...

SOPA DÄCK

Dela upp eleverna i två lag. Varje lag får en kvast eller borste samt en boll. Ett barn från varje lag ska turas om att sopa bollen runt ett hinder och tillbaka.

SPRÄNG KANONKULAN

Bind ballonger (Helst svarta) på varje barns fotled. När du ropar "Åhøj!" ska eleverna stampa sönder de andras ballonger utan att förlora sina egna.

Piratpyssel

PIRATFLAGGA

Använda mallen nedan. Bilden ligger både separat och på ett rutmönster om ni vill förstora den. Rita upp ett likadant rutmönster i det större format som ni vill ha. Rita av bilden ruta för ruta på det större pappret.

*Underlag till tecknaren,
rita en liknande bild
som ska fungera som
instruktion:*

*Underlag till tecknaren:
Piratflaggan dels som
den är med bara kon-
turer och vit bakgrund,
dels på ett rutmönster
som den lilla bilden
nedan.*

